

Епископ крушевачки Давид Перовић

Православни богословски факултет, Београд - Србија

e-mail: eparhijakrusevacka@gmail.com

СВЕШТЕНА ЕКОЛОГИЈА У ОКРИЉУ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

(Ктисиолошки аспекти по избору)

Господ се зацари, у лепоту се обуче.

Обуче се Господ у силу и опаса се.

Дому Твоме, Господе, доликује светиња, докле дани трају.

Јер утврди Васељену, која се неће поколебати.

Прокимен: У суботу вече, глас 6

Апстракт: Велики и православни сабор цркве православне одржан је на Криту, и он је оданде упутио поруку хришћанима и свету, поруку која гласи: да је очигледно да су данашњу еколошку кризу изазвали духовни и етички узроци; да је она укоренења у незаситој грамзивости и себичности које воде у неразумно искоришћавање природних богатстава. Зато човек, истовремено са искоришћавањем природе, мора у себи да негује свест о томе да је он само „економ” (управитељ у име домаћина), а не власник творевине Божје. Једино под тим условом, будући нараштаји ће моћи да имају своје неотуђиво право на природна добра која нам је поверио Творац. Православна црква је осетљива за бол и egzистенцијалну узнемиреност народа и за њихов вапај за правдом и миром. Зато она примењује свештене Чинове за освећење и заштиту природне средине; и опет, она слави стваралачку моћ Господњу над Свемиром и указује на Господњу владавину њиме. Али она најпре истиче своје благодатне еко-евхаристијске крилатице, односно богомудре еко-парадигме црквених учитеља - Светих Отаца.

Кључне речи: Свештена екологија, Чинови за освећење и заштиту, еко-био етика, еколошка химна - ода, ктисиологија, еко-Анафора, микро-екологија, еко-парадигма, еко-литература, еко-музика, еко-филмографија.

Увод

Свети и велики сабор православне цркве православном народу и сваком човеку добре воље, указује сажето и на еколошко питање; на савремено, актуелно, онтолошко питање.

Дакле, у Параграфу 8. поруке сабора стоји да је очигледно да су данашњу еколошку кризу изазвали духовни и етички узроци.

Штавише, да је она укоренења у незаситој грамзивости и себичности које воде у неразумно искоришћавање природних богатстава, оптерећености атмосфере штетним загађењима и променом климе. При хришћанском сагледавању проблема тражи се покајање за злоупотребе, уздржљивост и аскетски етос као лек за прекомерну потрошњу.

Зато човек истовремено са њом мора да негује у себи свест о томе да је само „економ” (управитељ у име домаћина), а не власник творевине Божје. Православна Црква непрестано налашава да и будући нараштаји имају право на природна добра која нам је поверио Творац. Из тог разлога и она активно суделује у разним међународним еколошким подухватима, а први септембар је одредила за дан молитве за заштиту природне околине (Из П О Р У К Е Светог и великог сабора православне цркве; в. у Еко-библ.).¹

Али Први септембар је само један од црквених дана када се сећамо да су прародитељи Адам и Ева увели палог Архангела у свој и у људски живот и у човеково окружење, када су и створили мегистански еколошки проблем: наш изгон из Раја сладости у свет пикрије, и затварање његових врата за нама (*Икос, Свештени Чин за заштиту околине*, 16, Требник, в. у Еко-библ., Валиндра Никодим, на грчком).²

Узрочно-последични догађај овог сепаратистичког акта прародитеља јесте и зидање Вавилонске куле, чији архитектонски пра-одјек примећујемо и на централном здању Бриселске Централне (На Слава и ниње, Ихос Плагиос 1, *Свештени Чин*, 20, исто).

Реакцију Хришћанске Цркве на оба, као и на све друге сепаратистичке видове коренитог одвајања твари од њенога Створитеља, налазимо описану у последњем великом огласу Цркве, упућеном васколикој Васељени:

Чувајући неокрњеним свој светотајински и сотириолошки карактер, Православна Црква је осетљива за бол и егзистенцијалну узнемиреност народа и за њихов вапај за правдом и миром. Она „из дана у дан” благовести спасење Господње и објављује међу племенима земаљским славу Његову, „у свим народима чудеса Његова” (ср. псалм 95), (Параграф 12. П О Р У К Е Светог и великог сабора православне цркве, исто).

Свештени Чинови за освећење и заштиту природне средине

У великој *свештеној молитви за Заштиту природне средине* констатује се да су неред и злоупотреба учињени у нашем природном окружењу изазвали неравнотежу; да је то проузроковало растакање икономичког система природе, и да су се умножили видови насиља над планетом Земљом.

Зато је истога тога дана, 1. септембра, Велика Христова Црква одредила да се пре свега чине молитве и молепствија, приноси и благодарена за све људе, и за заштиту и очување нашег природног окружења од кварења и растакања. *Јер то је добро и угодно пред нашим Спаситељем Богом.*

Сетимо се да је *Господња Земља и сва пуноћа њезина, Икумена и све што живи у њој*. И да заједно са свима нама целокупна твар жарко ишчекује да се јаве синови Божји, богољупци и човекољупци, који ће је заштитити и успокојити (*Свештени Чин за Заштиту Околине*, 16, у Требник, в. у Еко-библ.).

Заштита и окриље Свевишњега

Који год пребивају под заштитом Свевишњега, настаниће се под окриљем Бога небескога (*псалм 90*). Као што је Христос својим уласком донео спасење дому Закхејеву (Лк. 19, 1-10), тако се и уласком свештених служитеља, и са њима Светих Христових Анђела даје Његов мир дому који се освећује, и милостиво се он Њиме благосиља. Тако се спасавају и просвећују сви који ће у том дому живети (*Тропар гласа осмог*, Требник, 424; в. у Еко-библ.).

1 www. spc. rs. Српска Православна Црква (Званични сајт), 20. јули 2016, 12:30

2 Βαλληδρά Νικόδημος 1993, 7, 8, 16, 17.

Заштита куће коју узнемиравају зли дуси

Син Живога Бога Оца, Христос, седи на Херувимима, изнад сваког је Поглаварства, и Власти, и Силе, и Господства. Он је поставио Небо као свод, Земљу створио својом моћи, а Васељену уредио мудрошћу. Он је заштита оних који у Њега полагају наду. Он је чувар житеља дома од сваке несреће; Његова војска Анђела њихов је чувар. Он је човеково утврђење, моћан Владар мира (*Молитва за кућу коју узнемиравају зли дуси*, Требник, 429-430; в. у Еко.-библ.).

Рефлексија о еко-и-био-етици

Тамну страну наше пост-нуклеаристичке³ епохе можемо насловити *Био-зоном греха, страсти и смрти еко-зоном бура, атомских језгара и огња*; њен пропратни коментар опет, можемо профилисати следећим речима.

*Живимо у времену зла. То се огледа већ у томе да ништа више не носи своје право име (...) Све плови под лажном заставом, ниједна реч не одговара истини (...) Живимо у добу запоседнутом демонима у тој мери да добра и праведна дела можемо да чинимо једино још у највећој скривитости, као да је реч о нечему незаконитом. Рат и револуција не јењавају. Напротив. Наша све хладнија осећања растирују њихов жар.*³ Каквом бисмо то молитвеном и химнолошком богословљу могли да прибегнемо по одјеку претходних речи?! Каквим то протестима, и прозбама за спас нас, данашње деце Божје, и за очување Божје творевине?! Какав то каталог нових грехова да саставимо ми, савремени, еколошки грешници?!

Протести и прозбе

Да нас Господ избави од духа себедопадљивости, себељубља и себобожавања, који нас и на спољашње украшавање и бојадисање и намештање нагони, да нам подари ревност за саборно живљење и врлинама себе украшавање, од Господа да молимо.

Да нас Господ заштити, спаси, помилује и сачува од духа свих страсти што харају светом, од сваковрсног обесвећења тела и душе, и од кремације телеса, која су храмови Тела Господњег и Његовога Светога Духа, Господу да се помолимо.

За духа покајања и за одрицање од духа телесне похоте, помаме и похаре деце Божје, и за утврђење у дару и призивању којим смо призвани, Господу да се помолимо.

За заштиту све деце света од телесне злоупотребе, и смртоносног белог праха, од безвредних и лоших ствари сваке врсте и разорне музике, од таште и распусне забаве и спиритизма, виртуелне магије и разорне маште, од помодне и ревијалне сујете и расипништва у времену глади и беде и болести наших ближњих, и од сваког нечасног пословништва и добитка, од Господа да молимо.

Дух човекољубља, истине, правде и покајања да прожме све неправедно обогаћене појединце и њихова пословништва, да би они свим сиромашним и незапосленим ближњима својим помагали у славу Божју, од Господа да молимо.

Просвећени Духом Светим, Духом Истине, да ми не одајемо славу сујетним и страсним људима и лажним пророцима и звездама-падалицама, већ да се Христу уподобљујемо као сви Свети Његови, од Господа да молимо.

Да нас Благ и Утешитељ и свудаприсутни надахнитељ Свети Дух заштити од разорне моћи произвођача снова и среће, и да нам Он буде ризница добара, од Господа да молимо.

3 Кафка 1978.

Да се уразуме и покају сви заслепљени продавци телеса и душа, прозливени злочестивим људима и демонима, и да се покају сви истополни блудници – људи, жене и деца, магови и магисе, Господу да се помолимо.

Своју животворну силу стварања и рађања сви супружници да окрену од беле куге ка дечијој радости, а многобројни међу њима да страсти према кућним љубимцима преокрену у љубав према деци, од Господа да молимо.

Још да се молимо да сасвим престане затирање и злоупотреба зачете деце Божје у српском народу, и у свим хришћанским народима, и у целом свету, па да се врши заповест Божја о рађању и множењу и насељењу целе Божје Земље.

Заштиту нашој јуности од спиритизма и магије и вештичарења и коцке, од Господа да молимо.

Заштиту и избављење од свих белих и црних магова, вештица и вештаца, гуруа, погађача и хазардера, и за њихово покајање, опет и опет од Господа да молимо.

Да разапиемо своје страсти и жеље и да не чинимо вољу тела и помисли, већ да чинимо све у љубави Христовој, од Господа да молимо.

Још да се молимо да се брзо скрше шаке и обест козмократора што у потаји кроје и прекрајају Божји свет, и да козмократори више не унесрећују и не уништавају неизбројиво мноштво људи, и за њихово покајање.

Да се истреби лихварство и нечасна зарада, и да већма престане трговина белим робљем и новорођенчадима и зачетом децом и телесним органима живих и упокојених људи, опет и опет Господу да се помолимо.

Да увек отварамо срце и руку за све оне који се нуждавају житејскога сувишка наше издашности: хране и одеће, лекова, потрепштина и човекољубља, од Господа да молимо.

Да се спасемо од најезде мамонових, богомрских емисара што прљавим новцима неправедног суде као праведног, а праведног као неправедног, и тако затиру мале народе, и за њихово покајање, од Господа да молимо.

Да се избавимо од природњака и чаробњака и научника који се Бога не боје и људи не стиде, већ о злу мисле и оруђа за масовну погибел људи смишљају, и сву Божју Земљу красну и уређену уништавају, и за њихово покајање, Господу да се помолимо.

Да престане примена Божје науке на чедоморство, безболну смрт, генетску и атомску разградњу и преизградњу, и на свесно смањење броја Божјих људи на планети Земљи, од Господа да молимо.

За избављење од духа буне и немира и страначких раздора међу децом Божјом, и да она дају добро сведочанство вере пред свим људима, Господу да се помолимо.

За престанак самоуништења српског народа у ратовима за туђе интересе и победе и границе и изворе, Господу да се помолимо.

Још да се молимо да се у покајању и смирењу сачувамо од скверни и мрзости опустошења на месту светом на коме се благовести блага Божја реч. Господ да нам пода.

За благорастворење ваздуха, за изобиље плодова земаљских и времена мирна, за заштиту Божје творевине од безбожја и насртаја на њу, Господу да се помолимо.

Од отровних помисли, сложених демонских мисли и речи, од отровних гасова, штетних испарења и зрачења радиоактивног отпада да се избавимо ми, и да сва Божја творевина опстане, од Господа да молимо.

Од сваке агресије творца ратова и разоритеља небеса, од смртоносних товара и направа, токсичних магли и хемо-трагова њихових што падају на нас као мртвачки покров, да нас избави Цар мира и Спас душа и телеса наших, од Господа да молимо.

Још да се молимо да се избавимо од људи којима је на језику мир, а у срцу рат и демонска помисао и варварски плен и нечасни добитак, и за њихово покајање.

Да се наш род избави од нових и неочекиваних крсташких најезди и крсташке отимачине и лицемерне правде богомрске, Господу да се помолимо.

Да се наш православни род спасе од увезене и наметане нам убиствене и самоубиствене културе и администрације и пословништва и богова рата, и екселенција и старова и прелата и медија што широм света бришу стопе и сасецају корење православних царева и ромејства и оцрковљених култура, Господу да се помолимо.

Да се избавимо од сваке невоље, гњева и опасности што нам прети од оних који себе називају плаћеницима и псима рата, и од нечистог дела Седме силе медијске, и слугу мрских сајтова, и расколних и гордих бораца за веру, и за њихово покајање и смирење, Господу да се помолимо.

Да не будемо удеоничари оних који широм планете сеју ветрове и убирају огњене и нуклеарне пожаре, ни синова овога света који искушавају синове светлости, Господу да се помолимо.

Човекољубиви Господ да нас заштити од крсташтва и цихада и тероризама који се заједно са временским непогодама обрушавају на васиони свет, Господу да се помолимо.

Господ да се смилује на нас и да нас избави од налета адске прљавштине и депресије и карцинома и леукемије, што затиру наше народе многогрешне и многострадалне, Господу да се помолимо.

Да се наш православни род спасе од сваке уније са уцењивачима и клеветницима савести и истине, и да не ступа у њихово ропство *ствари лепих за гледање и укуских за јело и надмених за живљење*, Господу да се помолимо.

Господ да нас укрепи својом свемоћном силом Најсветијег Причешћа, да бисмо и речју и делом устајали против сваког безакоња и човекомржње, безумља и братомржње, изабљивања, угњетавања и поништавања свих немоћних и болесних, обесправљених и презрених људи који су Божја чеда као ми, од Господа да молимо.

Све помињући Пресвету, Пречисту, Преплагословену, Славну Владичицу нашу Богородицу и Увек-Дјеву Марију са свима Светима, сами себе и једни друге и сав живот свој, предајући Христу Богу.

Да нас заштити и да нас помилује Свесвета Тројица Бог наш; да бисмо сви познали Једнога Бога Оца живих и мртвих, и Једнога Моћнога и Свемоћнога Господа Исуса Христа, Цара и Васкрситеља и Судију васељене, и Једнога Духа Светога, Господа Утешитеља и Животодавца – Тројицу Једносушну и Равнославу, којој и приличи свака слава, част и поклоњење и сила и суд, свагда, сада и увек и у векове векова.

Еколошка мега-ода

Псалмом 104 (103) слави се стваралачка моћ Господња над Свемиром и Господња владавина њиме. Библијска наука о стварању или ктисиологија (Књига Постања 1 и 2, Девтероисаија, Јов 38-40, и другде) у овом Псалму добила је свој облик химне или оде. Њен састављач црпе богословску мудрост из побожности и Предања Божјег народа и Библијског света. Ту побожност нам је препоручивао сами Господ, Који је видео Оца на делу у свему (Мт. 5, 45; 6, 26, 30, 29). Наш састављач овога псалма или химне или оде познавалац је и изванбиблијских текстова (Ехнатонова *Песма сунцу*, месопотамске химне природи, мит о Хаосу у сиријско-хананском облику).⁴

4 Deissler 2009, 321–323.

Цар Створитељ света

Благосиљај Господа, душо моја, Господе, Боже мој, силно си велик! Одевен величанством и лепотом, светлошћу огрнут као плаштом! Небо си разапео као шатор, на водама саградио дворове своје. Од облака правиш кола своја, на крилима ветрова путујеш. Ветрове узимаш за гласнике, а жарки огањ за слугу својега. Земљу си ставио на ступове њене: неће се пољуљати у векове векова, покрио си је водама безданим к'о хаљином, изнад брегова стајаху воде; на Твоју се претњу повукоше, од Твоје грмљавине задрхташе. Брегови се дигоше, долине спустише на место које си им одредио. Одредио си границу коју не смеју прећи, да опет не покрију земљу.

Дариватељ хране за животиње и човека

Изворе свраћаиш у потоке што жуборе међу брдима, и они напајају све звери шумске, дивљи магарци жеђ гасе у њима. Уз њих се гнезде птице небеске и певају међу гранама. Ти натапаш брегове из дворова својих, земља се насићује плодом Твојих руку. Ти дајеш те ниче трава за стоку и биље за пољоделство човеку да изведе хлеб из земље и вино што разведрује срце човечје; да уљем лице освежи и да хлеб окрепи срце човеку. Стабла се Господња напајају храном, кедри ливански које он засади. Онде се птице гнезде, у њиховој крошњи дом је родин. Високи брегови дају козорогу, а пећине јазавцу склониште.

Господар и уредитељ времена

Ти си онај који је створио месец да означује времена и сунце знаде када има заћи. Кад разастреш тмине и ноћ се спусти, тад се крећу у њој животиње шумске. Лавићи ричу за пленом и од Бога храну траже. Кад сунце огране, нестају и лежу на лежаје. Тад човјек излази на дневни посао и на рад до вечери.

Владар над земљом и морем

Како су многобројна Твоја дела, о Господе! Све си то мудро учинио: пуна је земља створења Твојих. Ено мора, велика и широка, у њему врве гмизавци без броја, животиње мале и велике. Онуд пролазе немани, Левијатан којег створи да се игра у њему.

Господар живота и смрти

И сва ова бића жељно чекају да их нахраниш на време. Дајеш ли им, тада сабирају: отвараш ли руку, насите се добрима. Сакријеш ли лице своје, тад се растуже; ако дах им одузмеш, угибају и опет се у прах враћају. Пошаљеш ли дах свој, опет настају, и тако земљи обнављаш лице.

Радост због Господње владавине и царства

Нека довека траје слава Господња: нек' се радује Господ у делима својим! Он погледа земљу и она се потресе, дотакне брегове, они се задиме. Певаћу Господу докле год живим, свираћу Богу своме докле год ме буде. Мило да му буде певање моје! Ја ћу се радовати у Господу! Нек' злочинци са земље нестану и безбожника нек' више не буде!

Благосиљај Господа, душо моја! Алилуја! Алилуја! Алилуја! (*Псалам 104 (103), упередити са Deissler, A, Psalmi, 321, 323, и в. у Еко.-библ.*)

Еко–евхаристијска крилатица

Средишња молитва Литургије *Дванаесторице Апостола* или *Апостолских Установа* или *Климентове*, као и свих Литургија ~ *Молитва Евхаристије* обухвата и благодарност Богу за стварање света и Његов Промисао о њему. У коликој мери смо сви ми заједно активни за Божји Промисао о том свету, или против њега, тема је целокупне мега-проблематике нашег еколошког битовања.

„Достојно је као истинито и праведно пре свега Тебе хвалити, заиста суштога Бога (...). Ти дакле, Боже вечни, који си кроз Њега (Твога Логоса) створио све, и кроз Њега све удостојаваш надлежног промисла, и као што си кроз Њега даровао биће, тако кроз Њега Ти и добро биће дарујеш. Боже и Оче Сина Твога Једнороднога, Који си кроз Њега створио пре свега херувиме и серафиме, векове (еоне) и војинства, силе и власти, начела и тронове, анђеле пак и арханђеле.

И који си после свега тога, кроз Њега створио овај феноменални свет и све у њему. Ти си поставио небо као кров и разпео га као шатор (Исаија 40:22; Псалам 103:2), ни на чему, само мишљу утврдио си земљу (Приче 2, 19), изградио небеса и устројио ноћ и дан. Ти изводиш светлост из хранилишта и скраћивањем ње саме наводиш таму ради успокојавања зверова који се крећу по свету, сунце си поставио на небу да управља даном и месец да управља ноћу (Књига постања 1:16), и на небу хор звезда нацртао си у славу Твога величанства. Ти си створио воду за пиће и умивање, животодавни ваздух за удисање и издисање, за произвођење звука језиком који замахује по ваздуху, као и за слушање, тако да би се уз садејство његовог слуха могла чути реч која му се упуту. Ти си створио огањ ради смањења мрака, за удовољавање потреба, и да би нас он загревао и осветлио нам. Ти си оделио велико море од земље и учинио га погодним за пловидбу, а земљу си учинио удобном за ходање – њега си напунио животињама малим и великим, а њу си населио њима питомим и дивљим, оденуо је разним биљкама, увенчао травом, украсио цвећем и обогатио семењем. Ти си укротио бездан и оцртао за њу велико пространство – мора, пуна сланих вода, а оградио њене пределе најситнијим песком (Јеремија 5:22). Ти је ветровима час подижеш до висине планина, час простиреш као равницу, да би онима који плове бродовима, укроћена тишином, била удобна за путовање. Ти си дакле, свет саздан Тобом кроз Христа опасао рекама, наводнио га потоцима, овлажио непресушним изворима и утврдио га горама ради чврстине и стабилности тла у непокретном пребивању. Ти си Твој свет напунио, и мирисним га и лековитим травама украсио, и још многим и различитим, и моћним и најслабијим животињама, оним за јело и оним за рад, питомим и дивљим, које пузе уз шиштање, тако и крицима разнообразних пернатих птица, понављајућим се у круговима година, бројем месеци и дана, променама годишњих доба и проласком кишоносних облака – и то ради произрастања плодова, ради одржавања животиња, равнотеже ветрова, који дувају онако како си им Ти назначио (Јов 28:25), и ради размножавања биља и траве.

И Ти не само да си свет саздао, већ си и грађанина света (космополиту) – човека створио, обзнанивши га као украс света. Ти си рекао Својој Премудрости: „Створимо човека по икони Нашој, и по подобију Нашему, и да владају над рибама морских и птицама небеским“ (Књига постања 1:26). Ради тога си га и створио од бесмртне душе и од трошног тела, њу саздавши из небића, а њега из четири стихије. И дао си му дакле, по души, способност разумног дијагностиковања, разликовања побожности и

непобожности, запажања праведности и неправедности, а по телу, даровао му петочулну способност, као и способност усходнога кретања (...).

Све Теби узноси славу, Владико Сведржитељу“ (Зборник древних литургија, *Евхаристијска молитва*, в. у Ек.-библ., на руском).

Еко-парадигма Светога Василија Великога

Како данас и како у датом тренутку схватати еколошки смисао речи *велики*, и притом бити на трагу саме древне, саме библијске екологије?

Дакле: *Онај који нам је подарио разум како бисмо из најмањих ствари у творевини спознали велику премудрост Уметника који је све то саздао, нека нас удостоји да из великих ствари (Сунца и Месеца) појмимо још већи наук о Саздатељу (преко микро-света: мушица и мрава) (Шестоднев, 6, 64; в. у Еко.-библ.).*⁵

Поновимо да онако како мрава или другог, по природи малог створа, називамо великим, тако да истог и поредимо са истоврснима.

Чињеница је да је мрав марљив. Да он сву своју бригу усмерава ка будућим стварима. Према томе и питања постављамо: Како то да нам угледање на мрава не би могло послужити као извор нашег спокојства; како ствари будућега века не бисмо могли сматрати важнијим од овога живота? Зар мрав у току лета себи не сабира храну за зиму; зар он одгађа то, суштински важно дело, зато што још нису наишле зимске тегобе? Зар он не нагони себе на рад све док у своје ризнице не смести довољно хране; штавише, зар се он уз мудро домишљање не стара да му храна траје што дуже? (*Исто*, 9, 13). То треба да важи и за све људе: оно што треба да учинимо у овом животу зар не треба да нас определи за све оно што треба да нам се догоди у нашем будућем, односно вечном животу? (Упоредити: *Шестоднев*, в. у Еко.-библ.).

Том опредељењу свакако ће претходити свеопште преображење и васкрсење, или *Трећи Божји земљотрес*: наше васкрсење једнима од нас за живот, а другима за суд, и то једном истом божанском енергијом. Вечни живот са Христом једнима за исцељење од смртне ране проузроковане грехом и страстима и за *другу заједницу* са Њим, а другима остајање у ранама и незаједничење у *другој заједници* са Њим, што ће се и са другом смрћу поистовећивати. Јер, то је стање ствари након добровољног прихватања, или добровољног одбијања вечног живота са Христом у *другој заједници* са Њим.

Шта бисмо пак могли најсажетије рећи о статусу српског народа и његовог животног простора, посматраних из перспективе црквене екологије? Народа кога су многи вешто омрављивали, и његов животни простор многи смањивали, али који је и сам доприносио и једноме, и другоме?

Расуђујући на основу онога што је преостало од српског народа и његовог животног простора, тражени одговор проналазимо у *Првом антифону Степенах*, *Васкршњег Јутрења Шестого гласа*: **Од Светога је Духа сваки узрок који спасава. Ако некоме од тога удахне по достојању, брзо га узима од људи на земљи, даје му перје, чини да парасте, и меће га у ред оних горе** (*Осмогласник*, в. у Еко.-библ.).

Закључак

Порука Великог православног сабора православне цркве одржаног на Криту, а упућена хришћанима и свету, гласи, да је очигледно да су данашњу *еколошку кризу* изазвали *духовни и етички узроци*; да је она *укорењена у незаситој грамзивости и*

⁵ *Шестоднев* 2001, 175, 182, 228, 230–231.

себичности које воде у неразумно искоришћавање природних богатстава. Зато човек истовремено са искоришћавањем природе мора да негује у себи свест о томе да је само „економ“ (управитељ у име домаћина), а не власник творевине Божје. Једино под тим условом ће будући нараштаји имати своје неутуђиво право на природна добра која нам је поверио Творац. Православна Црква је ради тога осетљива за бол и егзистенцијалну узнемиреност народâ и за њихов вапај за правдом и миром. Зато она и примењује свештене Чинове за исцељење од рана које јој човек наноси, сам будући рањен гресима. Она, дакле, помоћу њих, Чинова, освештава, и штити природну средину; она све њих, Чинове, укључује у оквир Свете Божанствене Литургије: те возгавитељке целокупне твари, возгавитељке у будуће Царство Божије! Или у будући поредак ствари, организован по Божјем благоизвољењу. Црква, дакле, слави стваралачку моћ Господњу над Свемиром и указује на Господњу владавину њиме; она притом најпре истиче своје благодатне еко–евхаристијске крилатице и подвиге. И то све у интерпретацији и актима и еко-парадигмама сопствених учитеља-црквених, Светих Отаца, које је она, Црква, усагласила са собом, и учинила их богомудрим. Као такви, они су онда постали корисни целој Планети Земљи.

Еко–библиографија

Βαλληνοδρά Νικόδημος, Μητροπολίτης Πατρῶν, Ἴερα Ἀκολουθία τῆς ἐπιπροστάσεως τοῦ Περιβάλλοντος, Τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήναι, 1993, 7, 8, 16, 17.

Василије Свети Велики 2001: *Шестоднев*. Нови Сад: Беседа, 175, 182, 228, 230-231.

Deissler, Alfons (2009): *Psalmi*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 318–323.

Собрание древних литургий восточных и западных. Анафора евхаристическая, ДАРЪ, Москва, 2007, 105–110.

Кафка, Франц (1978): „Дневници: 1914-1923“. Београд: Нолит, у: *Изабрана дела*, књ. 6. Такође, Виктор Бичков (2010): *Естетика Отаца Цркве*. Београд: Службени гласник; Хришћански културни центар, 96–99.

Надић, Дарко (2012): „Филм као средство проеколошке пропаганде. Холивуд и екологија“ у: *Огледи из политичке екологије*. Београд: Чигоја, 209–238.

Обред благосиљања нове куће или станицита. Такође, „Молитва за кућу коју узнемиравају зли дуси“ у: *Требник* 1983. Крагујевац: Каленић, 424, 427, 429–430. Такође, *Лука* 19, 1–10.

Осмогласник недељне службе (превео са грчког Иринеј (Тирић) Епископ бачки). Нови Сад: Беседа, 1988, 77.

Перовић, епископ Давид (2016): „Оглед из молитвеног богословља и химнологије са коментарима“ у: *Богословље I*, 3–13.

П О Р У К А Светог и Великог Сабора Православне Цркве одржаног на Криту православном народу и сваком човеку добре воље. Са грчког превео епископ бачки Иринеј. www. spc. rs. Српска Православна Црква (Званични сајт), 20. јули 2016, 12:30.

Псалам 104 (103).

Φουντοῦλη, Μ. Ἰωάννου, *Τελετουργικά Θέματα, Εὐσχημόνως καὶ κατά τάξιν, Τόμος Γ΄*, Ἀποστολική Διακονία, Ἀθήναι, 2007, 145–147.

Еко–музика

- Бах, Ј. С, *Муса ha~moll*.
Бетовен, ван Лудвиг, *Симфонија No 6, Пасторална, уF, Ор 68*. Такође, *Девета Симфонија (Ода радости)*. Виолински концерт, DMAjor, ор. 61.
Вивалди, *Четири годишња доба*.
Дедић, Арсеније, НомоVolans, *Офелија*, 1973.
Мокрањац, С. Стеван, Руковети.
Мусоргски, М, *Слике са изложбе*.
Чајковски, И. П, *VI Симфонија, Судбинска, ha~moll, ор. 74*.

Еко–филмографија

- Besson, Luc, *The Fifth Element*, 1997.
Cameron, James, *Avatar*, 2009.
Carthy, Mc Cormac, *The Sunset Limited*, 2011, SAD.
Chaplin, Charles, *Modern times*, 1936.
Columbus, Chris, *The Bicentennial*, Man, 1999.
Eastwood, Clint, *Pale Rider*, 1985.
Glass harp-*Toccata and fugue in D minor – Bach – BWV 565*. Такође, *Ave Maria on glass harp*.
Hillcoat, John, *The Road*, 2009.
Kubrick, Stanley, *Dr. Strangelove or: How I Learned to Stop Worrying and Love the Bomb*, 1964.
Lang, Fritz, *Metropolis*, 1927.
Scott, Ridley, *Blade Runner*, 1982.
Spielberg, Steven, *Artificial Intelligence: AI*, 2001.
Tarkovskiy, Andrey, *Stalker*, 1979. *Solaris*, 1972.
Truffaut, Francois, *Fahrenheit 451*, 1966.
Wachowsky, Andy & Lana, *Matrix 2 (Reloaded)*, *Matrix 3 (Revolutions)*, 2003.
Ward, Vincent, *What Dreams May Come*, 1998.